

Skattahugleiðingar

Í longri tíð hava politikarar fært fram, at neyðugt er at broyta skattalógina. Umsiðir er so eitt uppskot komið fram. Slík uppskot eru sjálvsagt altíð forvitnislig og ein roynir altíð at meta um hvørt hesi uppskot samsvara við tey grundleggjandi krøvini, sum galda fyri skattalógir yvirhøvur.

Í roynd og veru verða trý grundleggjandi krøv sett fram tá politikarar smíða skattalógir. Lógin skal vera:

1. Greið
2. Rættvís
3. Løtt at umsitja

Eingin lóg kann til fulnar uppfylla øll hesi trý krøvini ella ynskini, og ofta eru tey í beinleiðis stríð við hvørt annað. T.d. kann ein lógargrein gera lógina meira rættvís, men samstundis meira fløkta.

Rættvísiskrivið til eina skattalog er torførast at definera. Tað sum einum kann tykjast rættvíst, nýtist ikki at vera rættvíst í eygunum á einum øðrum.

Higartil hava flestøll verið samd um, at ein háinntøka ikki bert skal gjalda lutfalsliga meira í skatti enn ein láginntøka, men eisini ein størri prosentpart. Hetta verður rópt progressivur skattastigi. T.v.s. at jú hægri inntøkan er, jú harðari verður seinasta krónan skattað. Men fleiri lond eru farin yvir til ein nærum, ella heilt proportionalan skattastigi. Tað vil siga, at í % rindar tú tað sama í skatti uttan mun til inntøku. Hetta meta mong í dag at vera rættvíst. Definitionin uppá hvat rættvíst er, kann sostatt skifta sum tíðin fer.

Fleiri búskaparfrøðingar hava víst á, at ein progressivur skattastigi hevur fleiri vansar við sær. Skattatrystið minkar um útbøðið av arbeiðsmegi (fólk tíma ikki at arbeiða meira enn eitt til eitt ávíst) og útbøðið av »svartari« arbeiðsorku veksur. Onnur meina hinvegin, at tað er asosíalt at krevja prosentvíst tað sama frá láginntøku sum frá háinntøku.

Ein depressivur skattastigi (skattatrystið minkar við hægri inntøku) er óhugsandi, tí ein slíkur stríðir rætt og slætt imóti sunnar fornuft. Kortini kann skattastigin her á landi gerast depressivur og er hetta óivað eitt eindomi tá talan er um

50%-markið í skattastiganum er einki annað enn ein skattalækking til hægstu inntøkurnar.

skattalógir í sini heild. Talan er um hitt sonevnda 50% skattahámarkið. Tá orðaskifti var á tingi í 1989 um tvungna uppsparing, eykaskatt v.m., fórdu fleiri politikarar fram, at teir fram um alt vildu varðveita 50% hámarkið og onkur vildi vera við (og kanska fleiri meintu) at teir her víð skuldu verja Palleba. Eitt orð sum marginals-kattur (skatturin av seinast vunnari krónu) varð nærum ikki tikið uppá tunguna, men 50% hámarkið varð hin heilaga kúgvín í politiska orðaskiftinum.

50% hámarkið er sum kunnugt ein lækking í skattinum, tá nettoskatturin fer uppum 50% av skattskyldugu inntøkuni. Um Palleba t.s. býr í Havn, so skal hann forvinna omanfyri 350.000 krónur til tess at fáa gleði av hesari skattalækking.

Í dagligum arbeiði er ein ofta komin á tal við fólk, sum meta seg at rinda ov mikið í skatt, og spyrja hvussu er við 50% hámarkinum. Tá ein so hevur greitt teimum frá, at hetta hámark rætt og slætt er ein skattalækking til háinntøkurnar, hava fleiri noktað at trúð tí.

Skattalógin Pg. 54, stk. 2 sigur: Um samlaði inntøkuskatturin til landskassa og kommunukassa fer upp um 50% av skattskyldugu inntøkuni, verð-

ur tann ov nógv álíkaði inntøkuskatturin lækkaður lutfalsliga til landskassa og kommunukassa.

Dømi:
A er búsitandi í Skopun. Skattskylduga inntøkan er kr. 110.000. Og A er tímaløntur arbeiðsmaður.
B er búsitandi í Havn. Skattskylduga inntøkan er kr. 800.000. B er stjóri.

Nú fáa A og B boðið eitt eykaarbeiði uppá kr. 10.000.

Taka teir av hesum tilboði, verður skatturin av hesum eykaarbeiði:
A:
Skattur 5.100
Útgjald 4.900
B:
Skattur 5.000
Útgjald 5.000

Tann, ið forvinnur minni, fær hægri skatt av einari eykainntøku. Um hetta er rættvíst kunnu Palleba og politikarar døma um.

Á sama hátt sum nógv verður tosað um proportionalskatt, verður eisini tosað nógv um brutto-skatt. Allir frádráttir skulu burtur. Her á landi hava vit longu tikið eitt stig á leiðina. Rentufrádrátturin er avmarkaður til kr. 60.000 fyri einstaklingar og kr. 120.000 fyri hjún, og framyvir verður eingin skattafyrirminnur

av nýtslulánum. Hetta seinasta kann kanska tykjast skilagott. Men hvat við rentulofinum uppá 120.000?

Hugsu vit okkum eini hjún, ið hava keypt eini hús fyri 1,4 mill. uttan eginpening og meðalrentan er 12%, so merkir hetta, at samlaða rentan er kr. 168.000. Meirskatturin eftir broytingarnar í skattalógini eru:

$(168.000 - 120.000) \times 42\% = 20.160$. Er marginalskatturin 60% skal inntøka økjast við 50.400 krónum til tess at fáa ráð til at gjalda henda meirskatt. Tað er sjálvsagt ikki tað stóra fleirtalið, ið hevur rentuútreiðslur omanfyri kr. 120.000 og tí munar tað óivað lítið hjá hesum »fáu« at rópa upp, men ein kann kortini sláa fast, at á sama hátt sum tað bert eru háinntøkurnar, sum njóta gott av 50% skattamarkinum, so eru tað bert stórskuldarar, ið fáa skert sínar møguleikar til frádrátt í skatti. Ímillum hesar stórskuldarar eru tað fleiri, ið als ikki eru rentuspekulantar, men sum bert hava keypt sær eini hús tá kreditmøguleikarnir og prísirnir vóru í hæddini, og sum nú eru bóndafangað av lágkonjunktur og broytingum í skattalógini.

Eingin yvirtekur slík hús fyri skuldina. Tað er sostatt í mongum føri tey, ið hava rentufrádráttin mest fyri neyðini, ið hava fingið frádráttarmøguleikarnar skerdar.

Peningur er sum einhvør onnur vøra. Prísurin (rentan) á kapitali er eitt úrsil av útbøði og eftirspurning. Skattskyldan av rentuinntøku av peningi í føroyskum peningastovnum er ½%. Frádrátturin í skatti fyri rentuútreiðslur er 42% av samlaðu rentunum. Sostatt eru skattligu fyrirminnir av rentuútreiðslum størri enn skattskyldan av rentuinntøku og harvið uppstendur spekulatióin. Tá javnvág ikki er ímillum tann skatt, ið rindast skal av rentuinntøku og tann frádráttarmøguleika, ið rentuútreiðslurnar geva, so skapar skattalógin ólag í friu kreftirnar á kapitalmarknaðinum.

At rentuinntøkur verða lagt skattaðar varð av summum mett at skapa eitt lágt rentustøði í samfelagnum og harvið betri útlit fyri vinnulivið. Men sannleikin er just tað mótsatta.

sjónarmið

Simun
Absalonsen,
grannskoðari,
skrivar

Dømi I:
Innlánsrenta 10%
Útlánsrenta 12%
Áðrenn skatt:

Útlán 12%
Innlán 10%
Munur ÷ 2%

Eftir skatt:

Útlán 6,96%
Innlán 9,50%
Munur ÷ 2,54%

Hóast rentumarginalurin er ÷ 2 áðrenn skatt, er hann ÷ 2,54 eftir skatt. Hækka vit nú rentustøðið við t.d. 2% verður úrsilið eftir skatt broytt.

Útlán 8,12%
Innlán 11,50%
Munur ÷ 3,38%

Sostatt sæst, at skattafidusurin er størri, jú hægri rentan er. Rentuskaftaskipanin hevur harvið verið við til at trykt rentustøðið uppfeitt. Tá danska rentan fall fyri nokrum árum síðani varð føroyska rentustøðið verandi óbroytt. So floymdi kapitalur til landið. Vit hövdu metstórt hall á handilsjavnanum samstundis sum javnin hjá føroysku peningastovnum vaks við einari millard árliga. Hetta róptu summi fyri uppsparing. Tá landsstýrið vil vera við at rentuspekulatióin kostar tí almenna 35 mill. árliga, so er bert talan um mistar skattainntøkur. Rentuskaftaskipanin hevur fært við sær, at føroyski kapitalmarknaðurin hevur verið óstyrligur sum aftur merkir, at tú hevur ein yvirupphitaðan búskap eina tíð fyri síðani í næstu lotu at hava stórt arbeiðsloysi. Tað størsta tapið fyri samfelagið er ikki tær 35 mill., men harafturimóti tann óstyrligi samfelagskonjunkturin.

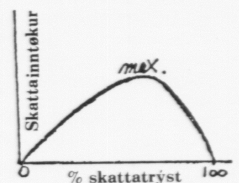
Inntøkuskattur, tollur og statsstuðul eru stórt sæð einastu inntøkmøguleikarnir hjá tí almenna. Tollpolitikkinn koma við ikki at stýra einsamallir nú tosað verður um frihandilsavtalur o.s.f. Tollsitronin er annars so mikið nógv pressað í dag, at her hevur landskassin troyst sínar inntøkmøguleikar til tað optimala.

Statsstuðulin ráða vit heldur ikki yvir, og tá vit sum kunnugt ikki hava

ognarskatt í Føroyum, er bert inntøkuskatturin eftir.

Men hevur tað almenna møguleikar at økja sínar skattainntøkur? Mangt tykist at benda á, at her er sitrónin eisini pressað til tað optimala.

Í samfelagsfrøði finna vit fyrbrigðið »Lafferkurvan«

Hyggja vit at myndini omanfyri, so visir hon skattainntøkurnar sum eina funktión av skattatrysti. Er skattaprosentið 0, er skattainntøkan sjálvsagt eisini 0. Er skattaprosentið 100 er skattainntøkan eisini 0. Løntakarin timir ikki at arbeiða, tá einki liggur eftir. Spurningurin er so: Hvussu stórt er skattatrystið, tá tað almenna maksimerar sína skattainntøku. Her meina fleiri, at ein skal ikki langt uppum 50% inntil arbeiðshugurin verður fyri bakkasta. At hækka skattatrystið fyri at økja um skattainntøkurnar nýtist ikki at vera logiskt. Tað almenna skal hava krónur og ikki prosentir. 20% er ikki altíð størri enn 15%. T.d. er 15% av 200.000 størri enn 20% av 100.000. Politikarar eiga at hava í huga, at skattatryst eisini ávirkar álkningargrundarlagið. Tað er just hetta, ið Lafferkurvan visir. Tað eru eisini lond, ið hava økt um sínar skattainntøkur við at lækka skattatryst.

Almennu inntøkurnar eru munandi lækkaðar í seinastuni vegna lágkonjunkturin. Uttan mun til hvør mannar Tinganes, so kann tað sláast fast, at tað verður bæði møðsamt og ótakssamt arbeiði at sita við politiskari ábyrgd tey næstu árin.

Simun Absalonsen